

Radnóczy Antal (München) ismerteti

A moszkvai fegyverszüneti tárgyalások

Dr. Teleki Géza

(Copyright 1955, Geza Teleki)

A fegyverszüneti tárgyalásokról szóló ismertetés a szerző kezében lévő hiteles okmányok alapján íródott, amelyeket mint a tárgyalások jegyzőkönyvvezetője magyar részről, készített s megőrzött. Az okmányokat, a rejtjelet, a számsürgönyöket, a küldöttség mindhárom tagja által ellenjegyzett jegyzőkönyveket s az oroszoknak beadott hivatalos memorandumok parafált másolatait, stb. még 1944 decemberében sikerült Rómába juttatni s jelenleg ismét a szerző birtokában vannak. *Az előzetes fegyverszüneti feltételek aláírásának előzményei*

1994 szeptemberét írták. A háború vége felé közeledett és Magyarország még a náci birodalom gyomrába volt zárva. Északon, délen és nyugaton még német csapatok, keleten, a Székelyföldön, éppen hogy áthágta az orosz csizma a Kárpátokat. Budapesten Lakatos Géza kormánya igyekezett a szárnyait nyitogatni és latolgatta a háborúból való kiugrást. Reményi-Schneller és Jurcsek, a két náci barát miniszter minden kísérletet elárult. Ennek következtében Magyarország kormányzója elhatározta, hogy a kormány tudta nélkül fogja megtenni a fegyverszünet megkötésére irányuló lépéseket. Nyugat felé a puhatolózások csupán visszautasításra találtak. Az oroszoknak viszont Románia átállása után sürgős volt, hogy minél előbb, lehetőleg a nyugati hatalmak hadseregei előtt, minél nagyobb területet foglaljanak el Németországból és Ausztriából. Ennélfogva két vonalon küldtek ajánlatot egy magyar fegyverszüneti bizottság fogadására: egyet Miklós Bélához juttattak el az északkeleti kárpáti fronton át, a másikat a besztercebányai 2. partizándandár parancsnoka, Makarov alezredes közölte Zichy Ladomér földbirtokossal és a lévai határvadász parancsnokon keresztül egy, a magyar kormányhoz címzett magyar nyelvű levelet küldött e tárgyban. Ez a levél, amelyet Makarov saját állítása szerint Sztálin parancsára írt, a következő ígéreteket tartalmazta arra az esetre, ha egy magyar fegyverszüneti bizottság Moszkvába érkezne:

1. A magyarországi városok, helységek és katonai célpontok bombázását mind orosz, mind angolszász részről beszüntetik, ha a fegyverszüneti bizottság Moszkvába érkezik.
2. A bizottság teljes diplomáciai mozgásszabadságot fog élvezni.
3. A bizottság tagjainak számát nem korlátozzák; szabad chiffre használatot és saját rádióst engedélyeznek a bizottság számára.
4. Magyarország teljes integritását biztosítják és amennyiben a szovjet-román megegyezés Erdélyt a románoknak biztosítja is egyenlőre, a béketárgyalásokon a Szovjetunió a népszavazás elvét fogja képviselni Erdély területére.
5. Oly területeken, ahol a magyarok a németek mellett nem álltak ki, szabad és független katonai és polgári adminisztrációt engednek meg a magyar hatóságoknak.
6. Sem a hadsereg, sem a csendőrség, sem pedig a rendőrség nem lesz lefegyverezve.
7. Erdélyben a román csapatok azonnal megállnak ott, ahol éppen vannak és csak a Vörös Hadsereg nyomul előre.
8. Magyarország függetlensége biztosított, kormányformáját maga választhatja meg, s a Szovjetunió nem fog belpolitikai nyomást gyakorolni a kormányzatra.
9. A fegyverszüneti delegáció összeállítása Magyarország belügye, amelybe a szovjet nem avatkozik bele.

10. Moszkvában a magyar fegyverszüneti bizottság mindhárom hatalommal (Szovjetunió, USA, Anglia) fog tárgyalni.

11. A Szovjetunió Európában terjeszkedni nem kíván.

12. A finn, bolgár vagy román fegyverszünet lesz a mintája a magyar fegyverszünetnek.

A tizenkét pontból a 3., 9. és 12. pontot tartották be az oroszok. A többi hamis ígéret volt és az is maradt.

A levél a kormányzó úrhoz futott be és ő ezen út járhatóságának ellenőrzésére Kudar Lajos csendőrezredest küldte ki. Kudart e tettéért később a nácik kivégezték. Kudar jelentése kielégítő volt és ezért a kormányzó úr úgy döntött, hogy ezen az útvonalon fogja küldeni a megbízottait. A fegyverszüneti irányban most már gyorsan peregtek az események. A kormányzó úr, a kormány tudta nélkül, három delegátust jelölt ki és küldött Moszkvába: Faraghó Gábor vezérezredest, Szent-Iványi Domokos rendkívüli követ és meghatalmazott minisztert és gróf Teleki Géza egyetemi tanárt. A formaságok előkészítése után a kormányzó úr szeptember 27-én este fél 9 órakor a fia, Miklós és a politikai és katonai irodák főnökei, Ambrózy, illetve Vattay jelenlétében fogadta Faraghó és Teleki megbízottakat és átadta nekik az instrukcióit, valamint egy angol nyelven írt személyes levelet Sztálin marsallhoz címezve. Arra az esetre, ha a kormányzó úrral bármi történnék, mialatt a bizottság Moszkvában tárgyal, az általa "homo regius"-nak kinevezett Dálnoki Veress Lajos, a II. hadsereg parancsnoka lett kijelölve helyettesül. A Veress Lajosnak szóló magasrangú megbízatás egyik példányát még szeptember 14-én vitte és adta át személyesen báró Bánffy Dániel volt földművelésügyi miniszter és gróf Teleki Géza Kolozsvárt. Amásik példányt katonai úton küldték; erről sajnos a náciknak sikerült a Vadászkiirtben fotókópiát csinálni. Ez a fotókópia okozta Veress Lajos elfogatását a németek részéről.

Szeptember 28-án három különböző úton és autókon a három delegátus, vadásznak öltözve, Budapestről "szarvasbögésre" utazott. Többrendbeli hamis papírral és autórendszám táblával felszerelve mindhárman elérték aznap este – a Gestapo ellenőrző vonalak ellenére – Gács várát, ahol rövid vacsora után gróf Forgács Antal, gróf Zichy Ladomér és Nyerges Pál csendőr százados gyalog átvezette őket Szlovákiába. Itt várt rájuk Zlatnek százados, akivel két autón eljutottak hajnalban Zólyomba, ahol Makarov alezredest fogadta őket. Kétnapi várakozás után szeptember 30-án éjjel orosz repülőgép szállt le, amely még aznap éjjel a front felett Kijevbe szállította a fegyverszüneti bizottság három tagját. Zichy a sikeres lebonyolítást jelentendő, visszament Gácsra, majd Budapestre.

Október 1-jén reggel, kelet-európai időszámítás szerint fél 5 órakor ért a bizottság Kijevbe és ugyanaz a repülőgép még aznap este fél 6 órakor kirakta az utasait a moszkvai repülőtéren. Este 8 órakor fogadta őket Ruznyecov Fedor vezérezredest, a vezérkari főnökhelyettes, a kémelhárító osztály főnöke. Abizottságot ezután a kémelhárító Moszkván kívül fekvő villatelepére szállították. Itt négy napot vártak semmittevésre kárhóztatva, szigorú őrizet alatt. Október 5-én este 6 órakor fogadta őket A. I. Antonov tábornok, az orosz vezérkari főnök első számú helyettese, fényesen berendezett empire stílusú irodájában. Neki adta át a bizottság a kormányzó úr Sztálinhoz írt levelét és egyben közölte vele a Makarov-féle levél tartalmát. Amegbeszélés után Antonov megadta az engedélyt a Budapesttel való rádióösszeköttetés megindítására. Abizottságnak rádiója nem lévén, az orosz kémelhárító osztálya végezte e feladatot, s hamarosan sikerült is az összeköttetést Budapesttel megteremteni. Természetesen rejtjel útján. A bizonyítékul megmaradt, gépelt orosz rádiójelentések még a felvevő rádiókezelők nevét is feltüntetik. Az első sürgönyt a bizottság 5-én éjjel küldte, s az első választávirat Budapestről október 7-én éjjel 1 órakor futott be. Tekintve azonban, hogy a kormányzó Sztálinhoz írt levele nem tartalmazott személy szerinti meghatalmazást a fegyverszünet tárgyalására, sem pedig annak aláírására és külön írásbeli meghatalmazása a bizottságnak nem volt, az oroszok a tárgyalásokat majdnem beszüntették. Így október 6-án éjfél után a bizottság elküldte második sürgönyét, amelyben azt kérte, hogy

azonnal kapjon rádióan át felhatalmazást és egyben Nemes József őrnagy azonnal induljon Budapestről egy hivatalosan kiállított megbízással. Október 7-én még két sürgönyt küldött a bizottság sürgetve a megbízatást. Október 8-án délután fél 5-kor a következő válasz érkezett Budapestről: "Itteni német erők nagymérvű szaporítása folytán haladékra van szükség. Elhatározás és levélben adott meghatalmazás változatlanul fennáll, a fentiekre hivatkozva a feltételek közlését kérjétek: csupán ezek ismerete után adható meghatalmazás aláírásra."

(A kormányzó irodája hihetőleg úgy értelmezte, hogy a Sztálinhoz intézett levél egyben felhatalmazás a küldötteknek.) A sürgöny eredményeképpen október 8-án este háromnegyed 12-kor a bizottság mégis Molotov elé került. Külügyminisztériumi irodájában, csupán egy Podzerov nevű tolmács és Kuznyecov vezérezredes jelenlétében Molotov átadta a végleges fegyverszünet érdekében általa szükségesnek tartott előzetes feltételeket orosz és francia nyelven szövegezve. E feltételek szerint "Magyarországnak ki kell vonnia minden csapatot és minden tisztviselőjét mindazon területekről, amelyet Csehszlovákiától és Jugoszláviától lefoglalt, azokon a határokon belülre, amelyek 1937. december 31. körül fennállottak. Akiürítésnek azonnal meg kell kezdődnie és attól a naptól számított 10 napon belül, hogy a magyar kormány ezen nyilatkozatot átvette, be kell végződnie. E kiürítés megfigyelése és ellenőrzése céljából a három szövetséges kormány"képviselőit Magyarországra fogja küldeni, akik a szovjet kiküldött elnöklete alatt a szövetséges hatalmak küldöttségének minőségében fognak működni. Magyarország kötelezi magát, hogy minden kapcsolatot megszakít Németországgal és azonnal hadat üzen Németországnak, a szovjet kormány továbbá kész csapataival Magyarországnak segítséget nyújtani." Miután a bizottság elolvasta a feltételeket, Molotov kijelentette, hogy csak abban az esetben tárgyalnak tovább, ha azokat feltétel nélkül és azonnal elfogadja a kormányzó. Egyben kijelentette, hogy a bizottság által előadott Makarov-féle tervekről, annak leveleiről, sőt magáról Makarovról nem tud semmit; és miután Makarovnak a szovjet kormány részéről nem volt meghatalmazása ígérek közlésére, ők ezeket a Szovjet részéről semmisnek és magukra nem kötelezőknek tekintik. Vajon miért küldtek akkor repülőgépet Zólyomba a bizottságért? És vajon miért Sztálin személyes pilótája vezette a gépet? És hogy tudtak minden részletről október első napjaiban? Erre csak egy válasz van: Molotov, a taktikai hazugságok nagymestere, jól tudta, mit csinál.

Az előzetes fegyverszüneti feltételek aláírása és október 15-ének következményei Még Moszkvában is érezte a fegyverszüneti bizottság, amely magát Moszkvai Küldöttségnek nevezte és így fejlécezte a kiadványait a szovjet kormányhoz, hogy Budapesten a helyzet egyre romlik és a katasztrófa elkerülhetetlen. Október 9-én szorongva várt választ Budapestről. De csak 10-én hajnali 0 óra 20 perckor vette a bizottság a következő táviratot: "Fegyverszünet megkötése kívánatos. Aláírásra meghatalmazás megadva. Kikötött együttműködésre készség megvan.

Neme őrnagy Körösmezőn át indul..." Majd 11-én 9 óra 30 perckor jött a következő távirat: "Magyarország előzetes fegyverszüneti feltételeket elfogadja. Kéri részletes fegyverszüneti tárgyalás mielőbbi megindítását és a teljes titoktartást addig, amíg a Budapesten túlerőben lévő németekkel szemben a frontról katonai erőket hozhatunk német puccskísérlet és azzal kapcsolatban öldöklések, különösen zsidó pogrom megakadályozása végett. Hogy e pártállást (értsd: átállást) megtehessük és hogy biztosíthassuk a fegyverszüneti feltételek végrehajtását, kérjük Budapest felé nyomuló orosz csapatokat megállítani." Sajnos, egyik sürgöny sem tartalmazta a feltételek szószerinti visszaközlését és azok pontonkénti elfogadását. Így a 242 bizottságnak minden meggyőző erejét és tudását latba kellett vetnie, hogy Molotovhoz kerülhessen és őt, valamint Dekanozov helyettes külügyminisztert egy október 11-én éjjel 3 óra 10 perc és 4 óra 20 perc közt lezajló tárgyaláson rábírja arra, hogy az előzetes feltételek elfogadásának elismerése után a bizottság most már aláírhatta a feltételeket tartalmazó okmányt. Ezen a Kremlben tartott ülésen a bizottság az orosz csapatok

megállításának szükségességét is közölte Molotovval. Molotov a tárgyalás vége felé közölte, hogy Churchill és Eden Moszkvában van és így rövidesen megtárgyalható a kérdés, megígérte, hogy még aznap sor kerül az aláírásra. A következő tárgyalás Molotov lakásán, a Kremlben folyt le október 11-én este 7 és fél 8 óra között. Molotov először közölte, hogy elfogadják az orosz csapatok megállítására vonatkozó kérést és azok a Tisza vonalánál egy-két napig nem fognak előnyomulni és támadni. Reményét fejezte ki, hogy a bizottság hamarosan megkapja a véglegesen fegyverszüneti tárgyalásra és aláírásra szóló írásbeli meghatalmazást. Ekkor a bizottság hivatkozva a véglegesen fegyverszünet gazdasági kötelezettségeire, azt kérte, hogy gazdasági szakértőként hozassák Moszkvába báró Radvánszky Antalt, aki akkoriban mint disszidált diplomata, a nyugati világban tartózkodott.

Ezután Molotov átnyújtotta az előzetes feltételeket tartalmazó okmányt, amelyet a bizottság három tagja este 7 óra 57 perckor írt alá. Az ülés után a bizottság azonnal közölte az eredményt Budapesttel. Ugyanakkor Budapestről sürgöny érkezett, válaszképpen a bizottság korábbi kérésére, amely a feltételek teljes szövegét és annak szószerinti elfogadását tartalmazta, valamint azt, hogy a kormányzó úr Budapesten marad. Másnap az oroszok azt kérték, hogy Budapestről küldjenek Szegedre egy parlamentert, akivel letárgyalhatják a katonai együttműködést. Sajnos Utassy Loránd ezredes, akit e célra október 13-án leküldtek Szegedre, tökéletesen tájékozatlan volt, s így a tárgyalások nem vezethettek eredményre. A magyar katonai helyzetről viszont a bizottság október 13-án este fél 12-kor hosszú és részletes sürgönyt kapott Budapestről. 12-én este érkezett meg Tarnai István, a volt bukaresti magyar követségi titkár, akit a bizottság kérésére az oroszok Bukarestből minden holmi nélkül elhoztak, hogy azután a bizottságnak való "prezentálás" előtt napokig a Ljubljankában tartsanak fogva. Ő volt talán addig az egyetlen ember, aki ebből a hírhedt börtönből élve jutott ki. A következő két nap a bizottság számára folytonos katonai tárgyalásokat hozott, többnyire az orosz vezérkar épületében. Október 15-én már lesújtó tartalmú sürgönyök érkeztek Budapestről. A bizottság nyomott hangulatát csak az a körülmény változtatta meg kissé, hogy október 15-én este 5 óra 20 perckor befutott Nemes József őrnagy a végleges fegyverszünet aláírására szóló meghatalmazással. Ennek a szövege a következő: "J'autorise par la présente M. Gabriel Faraghó Colonel General hongrois que M. Domokos Szent-Iványi, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire et le comte Géza Teleki, Professeur d'Université a signer de la part de Royaume de Hongrie une convention d-armistice avec les PuissanceAlliées: l'Union des Républiques Soviétiques Socialistes, les Etats Unis de l'Amérique et l'Empire Britannique En foi de quoi j'ai signé la présente et la faisant munir de mon Eonso. Budapest, le 9 octobre, 1944. Horthy" Sajnos 20 óra 20 perckor újabb sürgöny jött, amely közölte, hogy ifjabb Horthy Miklóst a németek elfogták. Majd 16-án reggel 5 órakor három sürgöny futott be, beszámolva a budapesti náci nyilas puccsról és közölve, hogy a bizottság azonnal keresse az összeköttetést Veress Lajossal. E három sürgöny feladási ideje október 15-én délutánra esett. Az utolsó sürgöny e rövid és szomorú mondatból állt: "Vezérkar főnökének nyilatkozatát a német kézben lévő magyar rádió hamisítva adta le." Október 16-án Budapesttel az összeköttetés megszűnt. Veress Lajost hiába kereste a bizottság - ő sem jelentkezett. Mint ahogy később kiderült, a németek elfogták a főhadiszállásán. Ezzel szemben Kuznyecov október 17-én délelőtt közölte, hogy Petrov tábornokhoz, a 4. ukrán front parancsnokához átjött Miklós Béla vezérezredes néhány tisztjével. Délután közölte a bizottsággal a kormányzó úr rádiószózatát 15-éről, a Szálasi-féle kormányalakítást és a kormánynévsort. Közben létrejött a telefonösszeköttetés Miklós Bélával, aki Veress Lajosról semmit sem tudott. 18-án Szent-Iványi és Nemes repülőgépen Petrov főhadiszállására indult. 19-én Szent-Iványi telefonon értesítette Faraghót és Telekit, hogy ott helyben próbálnak kormányt alakítani. Petrovnál tartózkodott akkor Mechlisz Lázár vezérezredes, az orosz "Himmler", Moszkva védelmének megszervezője és Sztálin bizalmasa. Ő vetette fel, sőt talán határozta el részben, hogy a leendő magyar ellenkormányt Miklós Béla alakítsa és ő legyen a

miniszterelnök. 20-án közölte Antonov, hogy a kormányzót a németek elfogták és elhurcolták. Egyben felkérte a fegyverszüneti bizottságot, hogy sürgősen alakítsanak kormányt. A bizottság ekkor javasolta Debrecent, mint kormány székhelyt, ami később meg is valósult. A fegyverszüneti bizottságot közben többször átszállásolták. Először egy Moszkva körüli villába, ahol nyilván jobban tudták felügyelet alatt tartani, majd október 18-án a város központjába, egy nagy épületbe, de oly kicsi és hideg lakásba, hogy bundában aludtak és szinte a gáztűzhelyre ülve lehetett csak mosakodni, az illemhely padlója viszont állandóan vízzel volt borítva. Innen november 1-jén átköltöztették őket a volt japán katonai attasé lakásába, amelyet volt magyar követségi irodabútorokkal rendeztek be. Faragó meglepetésére saját szőnyeget talált itt, amiket mint moszkvai katonai attasé vásárolt régebben és elkoboztak tőle eltávozás után. Éjjel-nappal két NKVD tiszt őrizte a bizottság tagjait, akik ezért egymással csak suttogva beszélhettek. De minden valószínűség szerint néhány mikrofont is elhelyeztek a különböző lakásokban. A tárgyalások legnagyobb része éjjel zajlott. Előtte, azért, hogy a bizottság tagjait kifárasztják, 3-4 órás mozielőadásokra 243 vitték a kémelhárító épületébe. Testgyakorlat napi két óra sétából állott, természetesen kísérettel. Újság és rádió nem állt rendelkezésre, csak a moszkvai adó egy beépített hangszórója szórta az orosz híreket és némi zenét, amely aszerint változott, hogy hol harcolt a Vörös Hadsereg. Budapest elfoglalása előtt Lisztet és Lehárt, utána a Bécs felé húzódó frontharcok alkalmával Mozartot és Strauss-valsereket sűrítettek műsoraikba. Állandóan vodkát adtak inni és fontos tárgyalások előtt 5-6 vizespoháryit kellett Sztálin egészségére meginni, amit nem lehetett visszautasítani. Hogy miért, azt mindenki elképzelheti: egy liter vodka és többórás mozinézés után éjszaka közepén tárgyalni országos fontosságú ügyekről s hozzá udvariasan mosolyogni, nem mindennapi feladat. Az oroszok célja az volt, hogy fáradt emberekkel szemben az akaratukat könnyebben keresztülvigyék. Október 23-án Szent-Iványi Domokos és Nemes visszaérkezett. Majd november 8-ig nem történt semmi. E nap délutánján hirtelen elhozták az oroszok a bizottság lakására Miklós Bélát és a szárnysegédjét, Csukássy Lajost és a vezérkari főnökét, Kéri Kálmánt. 10-én őket is a bizottság lakására kvártélyozták. 12-én új "vendégek" érkeztek: Vörös János vezérezredes a feleségével és a fiával.

Ezekben a napokban a helyzet reménytelennek látszott. A bizottság nem kívánt tárgyalni a moszkovita magyar kommunistákkal, az oroszok viszont nem kívántak moszkvai kommunisták nélkül ellenkormányt. Részben ezért nem történt semmi három héten át.

Az ideiglenes magyar államhatalomra vonatkozó tárgyalások

Ahhoz, hogy Magyarország a Szövetséges Nagy hatalmakkal a végleges fegyverszünetet megköthesse és így a Harmadik Birodalomtól elválhasson, feltétlenül szükséges volt egy a magyar államot reprezentáló szervre, amelyet a szövetségesek is elismernek. Egy ilyen szerv alakítása annál is inkább látszott szükségesnek a Moszkvában tartózkodó magyarok részére, mert november hónap folyamán Magyarország egyik felét a németek, a másik felét az oroszok fosztogatták és rabolták.

Két tárgyalás készítette elő az utat a megoldás felé. Mindkettő, november 13-án és 16-án, Molotov Kreml-béli lakásán zajlott le, Molotov, Dekanozov, Kuznyecov, a három magyar vezérezredes, Szent-Iványi és Teleki részvételével. A november 13-i tárgyaláson megállapodás jött létre, hogy egy magyar nemzeti bizottság vagy kormány alakíttassék Veress Lajos vagy Miklós Béla elnökletével, Debrecen székhellyel. A november 16-i tárgyaláson azután végleg megállapodtak abban, hogy egy ideiglenes kormány kerül megalakításra Debrecenben.

Véglegesnek látszott a megállapodás Miklós Béla elnökségét illetően is. A résztvevő magyarok ezen a tárgyaláson újból visszautasították Molotovnak azt az ajánlatát, hogy moszkovita magyar kommunistákkal tárgyaljanak. Emiatt az oroszok nem engedték a bizottság tagjait vagy a vezérezredeseket Magyarországra utazni, hanem Gerő Ernőt és

valószínűleg Nagy Imrét küldték repülőgépen oda a helyzet kifürkészésére. És november 17-től kezdve újra várni kezdték a bizottságot.

Közben a fegyverszüneti bizottság a következő személyeket ajánlotta a kormány tagjaiul: Miklós Béla, Bajcsy-Zsilinszky Endre, Faraghó Gábor, Tildy Zoltán, Kéthly Anna, Szekfü Gyula, Kállai Gyula, Benedek Marcell, Rassay Károly, Szakasits Árpád, Szabó Dezső, Szilágyi Ernő és Kiss Béla. Vezérkari főnöknek pedig Vörös Jánost.

November 23-án Moszkvába érkezett és a többi magyarhoz csatlakozott Simonffy Tóth Ernő vezérkari őrnagy a feleségével és Török József repülőszázados. Nekik kellett volna kihozniuk Tildyt, Szakasitsot és Kállait, akik azonban ismeretlen okból a megbeszélte találkozón nem jelentek meg.

Simonffy pár nappal a repülőgépen való menekülése előtt állítása szerint még tárgyalt Tildyvel és arról tájékoztatta most a moszkvai urakat, hogy miképpen alakult meg otthon az ellenállást képviselő Magyar Front és kik annak a vezetői. A Magyar Front is kijelölte már szerinte egy új magyar kormány tagjait Tildy Zoltán, Szakasits, Kéthly, Kállai, Bajcsy-Zsilinszky, Rassay és Somogyi Miklós személyében, kiegészíteni kívánván őket a rendelkezésre álló magasabb rangú és szükséges katonai tagokkal. Ezekről a részletekről a delegáció értesítette a szovjet kormányt, de december 5-ig nem jött semmi válasz.

Még november 27-én megkérdezték Telekit, hogy milyen vallású. Ezt a kérdést, amelyre a választ az oroszok nyilván maguk is tudták, csak az indikálhatta, hogy az oroszok most készítik elő a saját magyar kormányalakítási tervüket és Telekit kultuszminiszternek kívánják talán jó névjegyként a leendő magyar kormányba.

December 5-én estefelé hirtelen elszállították autón a három vezérezredest, Szent-Iványit és Telekit a kémelhárító irodába. Itt Kuznyecov fogadta őket Gerő Ernő, Nagy Imre és egy Grigorjev nevű pártmegbízott jelenlétében. Grigorjev, aki tökéletesen beszélt magyarul, lett később a budapesti szovjet követség titkára és egyben Vorosilov tolmácsa. Gerő ezen a megbeszélésen átadott egy kormánylistát és egy gépelt kormánynyilatkozatot. A kormánylista tökéletesen egyezett a később Debrecenben "megválasztott" ideiglenes kormánnyal. A kormánynyilatkozat is majdnem szó szerint egyezett a Miklós Béla által a debreceni nemzetgyűlés előtt elmondott kormánynyilatkozattal. Változás csak annyi volt, hogy Miklós és Teleki megállapodott a többiek tudta nélkül abban, hogy a harmadik paragrafus utolsó mondatából kihagyatik majd a felolvasás alkalmával Debrecenben egy közbeszűrt mondat, amely a Szovjetuniót "a népek szabadsága és függetlensége védelmezője"-nek aposztrofálta. Már akkor a legszívesebben azt írták volna a "védelmezője" szó helyébe, hogy "leigázója". E mondat mindenestre satírába illő volt és szemtelen hazugságnak kellett tekinteni.

Az iratok átadásával a tárgyalás Kuznyecovnál be is fejeződött, mert a fegyverszüneti bizottság három tagja gondolkodási időt kért, nem akarván megbeszélés nélkül azonnali választ adni. A megbeszélés után nagyszabású vacsora, majd mozielőadás következett. Minden arra mutatott, hogy még az éjjel fontos tárgyalás lesz Molotovnál.

Szent-Iványi és Teleki nem ment el a moziba, beteget jelentve, de valójában elő akartak készülni a tárgyalásra. Szentiványi később valóban lázas idegösszeroppanást kapott és így nem is ment el a december 6-án hajnali 2 óra 30 perckor kezdődő tárgyalásra. Csak a három vezérezredest és Teleki vett ezen részt a Kremlben, ahol orosz részről Molotov, Dekanozov, Kuznyecov, Susejkov, Puskin, Grigorjev, egy Podzerov nevű tolmács és néhány magasrangú katona - "félorosz" részről pedig Gerő és Nagy Imre vett részt. Ez volt az utolsó, de egyben talán legfontosabb tárgyalás Moszkvában.

Molotov először bemutatta az orosz urakat: Susejkovot, mint aki Vorosilov megérkeztéig a magyar kormányt "be fogja vezetni Debrecenben a működésbe", Puskit mint a jövőbeli magyarországi szovjet követet, Grigorjevet mint a szovjet kommunista párt megbízottját és "felügyelőjét". A tárgyalást Molotov azzal kezdte, hogy "örömmel hallom,

hogy az urak elfogadták a javaslatainkat a kormány és a nyilatkozata tárgyában", majd hozzátette, hogy még egyszer személyesen és egyenként is megkérdi a jelenlevő magyarokat, hajlandók-e a kormányban résztvenni.

A vezérezredek sorban igennel válaszoltak. Teleki azonban visszautasította. De a szovjet kormánynak érdeke lehetett őt a kormányban látni és ezért Molotov elfogadta Telekinek azt a kérését, hogy az ideiglenes nemzetgyűlésbe a közjogi méltóságok, egyházak képviselői és egyetemi tanárok is behívhatók legyenek. Részben ezekből alakulhatott meg később Debrecenben a Polgári Demokrata Párt.

Teleki azon kérdésére, hogy elismeri-e továbbra is a szovjet kormány a fegyverszüneti bizottságot, Molotov határozott nemmel felelt. Ez azt jelentette, hogy a bizottság megszűnt és az abban résztvevők most már mint egyének vállalhattak felelősséget a tetteikért. Teleki azon kérdésére pedig, hogy elismeri-e a szovjet kormány a Magyar Királyságot és annak államformáját, Molotov csak annyit válaszolt: "Ezzel a Magyarországgal már négy éve háborúban vagyunk." Azután, szinte mérgesen és ujjal mutatva Telekire, azt mondta: "Ön részt vehet vagy sem. Ez a magánügye. De ha nem vesz részt, úgy a magunk módján fogjuk megoldani a problémát." Hivatkozással erre a kijelentésre Teleki elfogadta a kormányban való részvételt.

Gerőt és Nagy Imrét Molotov meg sem kérdezte, pedig "magyar uraknak" állította be őket. Ebből nyilvánvaló volt, hogy ezek ketten a szovjet kommunista párt tagjai és nem magyar állampolgárok. A tárgyalás végeztével Kuznyecov utasítást kapott, hogy a magyarok hazaszállításáról Debrecenbe azonnal intézkedjék.

Így azután december 7-én vonaton hazaindult a társaság. Csak Szent-Iványi maradt Moszkvában, akit az oroszok nem eresztettek el, mondván hogy ő lesz az összekötő a debreceni kormány felé és később moszkvai magyar követ. Valójában azonban azért, mert félték, hogy otthon ellenállást fog szítani és szervezni.

Az utazás vonaton négy napig tartott. Első nap Konotopon át Kijevig, második nap Odesszáig, harmadik nap Tiraszpol, Kisinyev, Jassy, Bacau és Focsani útvonalon Plocstiig. Eddig az állomásig az oroszok már szélesvágányú vasútvonalat építettek. Negyedik nap a román király szalonkocsiján és több hálókocsin folytatódott az út Brassó, Szeben, Gyulafehérvár, Déva, Lippa, Arad, Nagyvárad, Érmihályfalva vonalon. A határt a magyarok Nyírábránynál lépték át és december 11-12-én éjjelre befutottak Debrecenbe.

Az útvonal ukrainai szakaszán a vonat sokszor állt meg és a magyarok a kis állomásokon szabadon beszélgethettek az ott lézengő és élelmiszert kolduló megmaradt lakossággal. Kivétel nélkül mindenhol azt mondták az emberek, hogy a falvak leégetése és kirablása nem a németek műve volt, hanem a németek elől visszavonuló Vörös Hadseregé. E szomorú kép és közlés előrevetette árnyékát a magyarországi lehetőségeknek és egy ideiglenes kormány nehéz feladatainak.

Az ideiglenes nemzeti kormány megalakulása és működésének kezdő lépései

Az ideiglenes nemzetgyűlés létrehozása

A Moszkvából hazatért magyarok nehéz feladatok elé tekintettek. Különösen Miklós Béla és a leendő kormánytagok.

Faraghó, Vörös és Teleki, akik közül egyik sem volt hivatásos politikus, kerültek nehéz helyzetbe. A moszkovita kommunisták, Gerő, Nagy Imre és Gábor József száz százalékig a szovjet kommunista párt és a Kreml irányelveit képviselték, és így nem voltak magyaroknak tekinthetők.

Az utazás alatt állandóan tárgyalások folytak. Miklós Bélát mind az oroszok, mind Gerő erősen igyekeztek befolyásolni a Debrecenben való teendők mikéntjére vonatkozólag. Ezek ellensúlyozására Miklós bizalmas tárgyalásokat folytatott négyesben Vörössel, Faraghóval és Telekivel. Ezeknek a tárgyalásoknak az eredményét a következőkben foglalták össze:

1. A nyugati hatalmakat Magyarország sorsa nemigen érdekli és nem is tájékozottak a magyar ügyeket illetően.

2. Az oroszok kétszínűek, mert mialatt a nyugati hatalmak felé a demokrácia elveit hangoztatták, nem változtatták meg kommunista céljaikat és jelentékeny területi, s politikai ambícióik vannak Közép-Európában.

Kétszínűek a magyarokkal szemben is, aminek legjobb példája még október folyamán az volt, hogy előzetes fegyverszüneti feltételek aláírása alkalmával megígérték a három szövetséges nagyhatalom nevében, hogy e ténytetitokban tartják, amíg a kormányzó vissza tudja vonni a csapatait Budapestre. Viszont október 11-én este, a moszkvai és a londoni rádió bejelentette, hogy Magyarország fegyverszünetet kért a szövetségesektől Moszkvában. Erre a közlésre a Debrecen felé irányított és élével Szolnok előtt álló 21. német páncélos hadosztály megfordult és benyomult Budapestre, ahol Guderian vezérezredes 22 óra 20 perckor ultimátumot nyújtott át a honvédvezérkar főnökének Budapest átadását követelve. Ez a rádiójelentés okozta október 15-ét és most azokkal az oroszokkal, akik ily módon meghazudtolták a Moszkvában tárgyaló magyarokat, kell együttműködve országot építeni.

3. Magyarország elvesztette a háborút és a romokból meg kell menteni, amit még lehet. Mégpedig egy Magyarországot tönkretenni és bekebelezni akaró orosz kommunista nyomással szemben, amelyet a nyugati hatalmak pártolnak.

4. Magyar nemzetet politikai csődből kell újra feltámasztani és a leendő kormányt a lehetőségekhez képest alkotmányos módon létrehozni, tehát nemzetgyűléssel megválasztani.

5. A magyar ideiglenes kormány legfontosabb feladatai lesznek:

a) a németeknek hadat üzeni;

b) a végleges fegyverszünetet megkötni;

c) a politikai, társadalmi és gazdasági életet elindítani és normális vágányba terelni;

d) alkotmányos és szabad választást előkészíteni és lefolytatni.

E ténykedései folyamán a kormány hármass felelősséget visel. Felelős a nemzettel szemben, azaz történelmileg. Felelős a Szövetségesekkel szemben, azaz vállalt kötelezettségeinek eleget kell tennie. S felelős önmagával szemben, mert hogy amit cselekszik, erkölcsileg helytálló legyen.

6. Minden működést az oroszok szigorú ellenőrzése mellett és a kormányban résztvevő áruló kommunista elemek ellenére kell végrehajtani.

Az erre a megállapodásra jutott magyarok december 12-én reggel érkeztek Debrecenbe. A környék és a város a pusztulás képét mutatta. Az utcák üresek voltak és a lecsökkent lakosságú városban az oroszok garázdálkodtak. A megérkezett magyarokat az Arany Bika szállóban helyezték el és csak Miklós Bélának adtak egy rablott bútorokkal berendezett külön lakást a pénzügyi igazgatóság palotájában.

A végleges fegyverszünet aláírásához szükséges kormány szerv megválasztása a terv szerint egy ideiglenes nemzetgyűlésre hárult. Ezért még december 12-én délután a Moszkvából hazaért és több, az ország felszabadult részeiből Debrecenbe érkezett, valamint néhány debreceni polgár részvételével megválasztott az Ideiglenes Nemzetgyűlést Előkészítő Bizottság. Elnöke Vásáry István, Debrecen polgármestere volt.

Tekintve, hogy az oroszok engedélye nélkül senki sem közlekedhetett Magyarországon, de nem is igen volt mivel, csak a kommunistáknak voltak az ország orosz megszállás alatti részéről adataik. Ennélfogva a bizottság elfogadta Gerő statisztikai adatait és egyben gyakorlati érvelését, amely szerint harmincnyolc nagyobb városból, ill. helységről hívhatók csak össze a képviselők. Ez a 38 helység majdnem 1.400.000 lakost képviselt. A vidék részben képviselők nélkül maradt, a Kisgazda Párt kárára. A városokban nagyobb számban voltak a munkások és így - az orosz és kommunista terveknek megfelelően - a Magyar Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt és a szakszervezetek, amelyek szintén beküldhették a képviselőiket, dominálhatták a nemzetgyűlést. A behívandó 213 képviselőnek

több mint a fele a következő néhány városra esett: Szeged, Debrecen, Pécs, Miskolc, Diósgyőr, Békéscsaba, Orosháza, Hódmezővásárhely.

Gerő tervének elfogadása mellett szólt, hogy elutasítása esetén az oroszok nem járultak volna hozzá a behívásokhoz és nem adtak volna közlekedési alkalmatosságokat a behívó bizottságok számára.

12 két-három személyt számláló csoportban 28 behívó bizottsági tag indult útnak december 15-én, hogy összegyűjtse a nemzetgyűléshez szükséges képviselőket. Minden csoportban legalább egy kommunista volt, de ott, ahol fontosnak vélték és félték a másik behívó tag népszerűségétől, két kommunista is kísérte útjára a másik tagot.

A fegyverszüneti bizottság tagjai számára, akik 1944 szeptembere óta nem látták a hazájukat, csak most, a képviselőket összehívó bizottságokban való részvételkor tárult fel az ország igazi képe. Kiégett falvak, hol csak néhány kóbor kutya lézengett és néhány csontvázzá fogyott gyerek bújt elő a romokból. A felnőtteket elhurcolták. Embert a tájon nem lehetett látni. Felrobbantott hidak, úttalan utak, s a port sem bolygatta szekér vagy autó, mert azt is elrabolták. A sárban semmi állatnyom vagy szekérvágás. A kukorica szárán még mind a mezőn, de a szalmakazlakat nyilván széthordta az orosz fekvőhelynek és a szél hírmondónak más tájakra. Csak a városok adtak némi menedéket a lakosságnak.

A garázdálkodó és rabló orosz csapatok, s állítólagos katonaszökevények ellenére a képviselőket behívó küldöttségek december 20-ára elhozták Debrecenbe a városok Nemzeti Bizottságai által megválasztott képviselőket. A moszkovita kommunisták ellenzése ellenére sikerült elhozni képviselőként két közjogász professzort: Molnár Kálmánt Pécsről és Zsedényi Bélát Miskolcra. Nélkülük a nemzetgyűlés és a kormány első heteinek működése teljes kommunista ellenőrzés mellett folyt volna.

December 20-án nagy sugdolózások voltak a kommunisták táborában, de a kommunistákkal szembenálló jóérzésű magyarok közt is. A kommunisták terve, amelyet az oroszok pártoltak, az volt, hogy nemzetgyűlési elnöknek a szociáldemokrata Takács Ferenc, képviselő és leendő kormánytag, Szentpéteri Kun Béla egyetemi tanárt fogja javaslatba hozni és azt a javaslatot a nemzetgyűlésnek egyhangúlag el kell fogadnia. Miután rádión és az újságjaikban világszerte, az oroszok ellenőrzése alatt álló magyar lapok pedig az országban csupán a Kun Béla nevet írták volna ki és ezzel hirdették volna 1919 uralmának visszatérését, a nem-kommunista magyarok egy csoportja ezt el kívánta kerülni. Ezért Miklós Béla és Teleki tárgyalásokat folytatott Molnár Kálmánnal és Zsedényivel acélból, hogy egy a nemzetgyűlésen keletkező zűrzavar közben hirtelen egyiküket jelölni lehessen az elnöki székre. Egy ilyen zűrzavar annál is inkább előidézhetőnek látszott, miután Valentiny Ágoston és Lévy Zoltán, sőt mások is, Juhász Nagy Sándort kívánták az elnöki pozícióra ajánlani.

Mindkét oldal tehát, a kommunista és a nem-kommunista is, felkészült az első összecsapásra, amely sorsdöntő lehetett a magyar politikai élet elindulása szempontjából. Ilyenek voltak az előzmények, amelyek előkészítették az Ideiglenes Nemzetgyűlés működését.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakulása

Debrecenben, az ideiglenes magyar fővárosban, december 21-én délután 2 órakor tartotta első ülését az Ideiglenes Nemzetgyűlés. Az "ideiglenes" jelző minden esetben azt kívánta kifejezésre juttatni, hogy az egész ország nem vehetvén részt a választáson, egy majdan, a kormány által előkészítendő végleges és országos választás fogja eldönteni az ország politikai sorsát és az államformát. Az ideiglenes nemzetgyűlés és a kormány csupán erre a feladatra vállalkozott. A nemzetgyűlés mindkét napon a debreceni kollégium nagytermében ülésezett, ott, ahol közel 100 év előtt a szabadságharc nemzetgyűlése tartotta az ülését. A padokon kis fémtáblák jelezték, ki ült ott 1849-ben. Azt a helyet, amelyen egykor Kossuth Lajos ült, most senki sem foglalta el.

A Nemzetgyűlést a Himnusz nyitotta meg, majd Vásáry István, az Előkészítő Bizottság elnöke megnyitotta a nemzetgyűlést és felhívására megválasztották a Mandátumvizsgáló Bizottságot. Az ülés felfüggesztésének tartama alatt a bizottság felülvizsgálta a mandátumokat és az ülés folytatásának bejelentése után jelentést tett a működésről. E jelentést, amely 23 képviselőt igazolt, a nemzetgyűlés tudomásul vette. Ezután következett az elnökválasztás a Gerő által előre előkészített tárgypontok hatodik pontjaként, amely így szólt:

"Szeged, Debrecen, Pécs, Miskolc és Hódmezővásárhely küldöttei közös javaslatot tesznek egy megbízott felszólaló, Erdei Ferenc, által az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnökének, két alelnökének és két jegyzőjének megválasztására. A választás megejtése, előzetes megállapodás alapján."

Takács Ferenc meg is tette javaslatát Szentpéteri Kun Bélára vonatkozólag. Lévay Zoltán kisgazdapárti képviselő Szentpéteri Kun megválasztása ellen ágált. Valentiny Ágoston ellenjavaslatot tett, Juhász Nagy Sándort ajánlva. Erre a kommunisták, főleg Gerő és Révai, felháborodva kiabálni kezdtek: "Ez a megállapodás ellen van", "követeljük, hogy a megállapodást betartsa a nemzetgyűlés... Kikérjük magunknak!"

A kitörő hangzavarban senki sem hallotta még a szomszédját sem. Csak Vásáry halotta, hogy Juhász Nagy Sándor ülésfelfüggesztést kíván. Hirtelen erőteljesen csengetett, mire csendesebb lett a hangzavar. Vásáry, anélkül, hogy további közbeszólásokat megvárt volna, öt percre felfüggesztette az ülést.

A szünet azonban másfél órát tartott. Szentpéteri Kun Béla, inszcenált fenyegetések hatása alatt ijedten otthagya az ülést és miután távollevő személyt nem lehetett megválasztani, Juhász Nagy pedig erősen húzódozott, tanácstalan volt mindenki. Ekkor a nem-kommunista tábor előre megbeszélt terve szerint, néhány kijelölt képviselő bedobta Zsedényi Béla nevét.

Egyesek ütemesen kiabálták a nevét, mások viszont ordítva kérdezték: "Ki az a Zsedényi Béla?" Mikor Vásáry hirtelen csengetve újra megnyitotta az ülést, Valentiny Zsedényit proponálta. Vásáry, szinte be sem várva a nemzetgyűlés választát, kijelentette: "Közfelkiáltással megválasztva Zsedényi Béla..." Gerő Ernő vörös arccal, dühösen szólt oda a vele szemben ülő Telekihez: "Ez az Ön műve..."

Zsedényi maga is meg volt lepve. Telekihez fordulva azt mondta: "Még tárgypontom sincs. Hogy folytassam le ezt az izgatott ülést?" Teleki átadott neki egy részben átszövegezett és kibővített tárgypontot, amelyet előző éjjel készített el. Ezzel a kezében ült Zsedényi az elnöki székben és megtette a napirendi indítványát, amelyet a nemzetgyűlés elfogadott. Alelnöknek Juhász Nagy Sándort és Sántha Kálmánt, jegyzőnek Vörös Józsefet és Vörös Vincét választották. Majd Miklós Béla pártonkívüli, Erőss János kisgazdapárti, Gerő Ernő kommunista, Erdei Ferenc parasztpárti és Takács Ferenc szociáldemokrata tartott beszédet pártjaik nevében. Utánuk még többen szólaltak fel röviden. Miután már ekkor délután háromnegyed 6 óra lett, és a sötétségben Debrecen utcáin járkálni többnyire könnyen végződött azzal, hogy az oroszok elhurcolták az utcán tartózkodókat "hadifogságba", Zsedényi azt javasolta, hogy a nemzetgyűlést másnap reggel tíz órakor folytassák. E napirendi javaslatot a képviselők elfogadták.

Este izgatott tanácskozások folytak minden pártnál és csoportban. Zsedényit Miklós Béla és Teleki részletesen informálta a moszkvai eseményekről és a már Moszkvában kijelölt kormány tagjairól. Majd másnap, december 22-én korán reggel, már folytatódott a tárgyalások az államfői jogkör megállapítása tárgyában, amelyre Molnár Kálmán javaslata lett irányadó.

Ez főleg a kinevezések joga szempontjából volt szükséges.

December 22-én reggel 10 órakor újból összegyűltek a képviselők a kollégium nagytermében. Most már Zsedényi Béla hozzáértő elnöksége alatt rendben folyt le a kitérőt

program. Megválasztották a nemzetgyűlés politikai bizottságát, amely rövid időre félrevonult s külön tárgyalt, majd megtette jelentését és javaslatát a kormány megválasztására vonatkozólag. A javaslat erre vonatkozó része csak ennyit tartalmazott: "Akormány megalakításával Dálnoki Miklós Béla vezérezredes, ideiglenes nemzetgyűlési képviselő urat tessék megbízni."

Miklós Béla azonnal előterjesztette a kormányjavaslatot, amely egyezett a Moszkvában Molotovnál létrejött megállapodással:

Belügyminiszter: Erdei Ferenc kommunista, taktikai okokból parasztpártinak állították be, de rövidesen kiderült, hogy valójában kommunista

Pénzügyminiszter: Vásáry István kisgazda

Külügyminiszter: Gyöngyösi János kisgazda

Kultuszminiszter: gróf Teleki Géza pártonkívüli

Honvédelmi miniszter: Vörös János pártonkívüli

Földművelésügyi miniszter: Nagy Imre kommunista

Kereskedelmi miniszter: Gábor József kommunista

Igazságügyminiszter: Valentiny Ágoston szociáldemokrata

Iparügyi miniszter: Takács Ferenc szociáldemokrata

Közellátásügyi miniszter: Faraghó Gábor pártonkívüli

Népjóléti miniszter: Molnár Erik (szociáldemokratának volt beállítva, de azonnal a kormányalakítás után kiderült, hogy kommunistának vallotta magát)

A becsempészett Erdeivel és Molnárral együtt tehát négy kommunista, négy pártonkívüli, két kisgazda és két szociáldemokrata került a kormányba.

A kormány megválasztása és fogadalma után a miniszterelnök elolvasta az Ideiglenes Nemzeti Kormány nyilatkozatát - azt, amelyikről a moszkvai tárgyalásokkal kapcsolatban már szó volt.

A nyilatkozatban a pártok és szakszervezetek részéről hozzászólások következtek; majd az államfőt megillető kinevezési jogokra vonatkozó javaslat elfogadása után a nemzetgyűlés felhatalmazta a kormányt a végleges fegyverszünet megkötésére.

Ezzel a tárgysorozat ki is merül, s a nemzetgyűlés megbízta az elnökséget, hogy az Ideiglenes Nemzetgyűlést a szükséghez mérten egybehívhassa. Majd felhangzott a Szózat, amellyel az Ideiglenes Nemzetgyűlés ülészaka befejeződött. Az ülés berekesztése után a képviselők tekintélyes része azonnal hazaindult, sokan azért, hogy az oroszok garázdálkodásai ellen a családjukat megvédhessék.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés nem is ülésezett többet Debrecenben. Már csak Budapesten lett összehívva március 15-e után, mikor a kormány oda tette át a székhelyét.

Most tehát az Ideiglenes Kormányra és az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnökségére együttesen hárultak mindazon feladatok, amelyek Magyarország nemzetközi függetlenségének elismerését és a romokból való újjáépítését kellett célozzák.

Már a nemzetgyűlés megmutatta és a további debreceni kormányműködés csak alátámasztotta azt a tényállást, hogy két egymással szemben álló harccsoport keletkezett. A kommunista, amelyet Gerő, Nagy Imre, Gábor József, Molnár Erik, Erdei és részben Gyöngyösi képviselt Rákosival a háttérben és irányítóként; és a nemzeti, amelynek mozgatói Miklós Béla, Vásáry, Valentiny, Teleki és Faraghó volt, akik teljes mértékben bírták Zsedényi támogatását.

A végleges fegyverszünet

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés első határozata az volt, hogy felhatalmazta az ideiglenes kormányt a fegyverszüneti szerződés megkötésére. Az ideiglenes kormány ennél fogva még aznap, december 22-én békét kért a szövetséges hatalmaktól.

A másnap érkezett válasz felkérte az ideiglenes kormányt arra, hogy a fegyverszünet megtárgyalására és aláírására küldjön bizottságot Moszkvába.

Az első, december 23-i minisztertanács kijelölte a bizottság tagjait és felhatalmazta őket a fegyverszünet aláírására:

Gyöngyösi János külügyminisztert, Vörös János honvédelmi minisztert és Balogh István miniszterelnökségi államtitkárt.

December 28-án indult a bizottság Moszkvába vonaton.

A nemzetgyűlés első két ülését követő napokban a kormánynak nem volt hatalma, sem gépezete. Irodák, irodai felszerelés, tisztviselők, pénz és közlekedési eszközök hiányában a működésében gátolva volt. Azonban nem ezek a gátló okok voltak a gyakorlati működés legfontosabb akadályozói. Az igazi okokat a politikai élet arénájában kell keresni.

Négy politikai párt volt a Nemzeti Front tagja: a kisgazda, a paraszt, a szociáldemokrata és a kommunista párt. A parasztság és munkásság tehát elismert pártokban tömörülhetett. A polgárságnak viszont nem volt reprezentatív pártja. Egyben pedig a kisgazdák képviselték a "szélsőjobbot" ebben a politikai koalícióban.

Zsedényi ekkor, az általános politikai zavart felhasználva, elismert pártnak jelentette ki a Polgári Demokrata Pártot és az oroszok felé is mint a politikai koalíció ötödik pártját állította be. A párt létrehozatalára Zsedényinél számos éjjeli tanácskozás folyt. Tagjait a nemzetgyűlésen résztvevő töredék pártok képviselőiből és néhány pártonkívüliből szedték össze. A létrehozás munkáját legnagyobb részét Zsedényi és Zichy Ladomér gróf végezte.

Az öt párttal a politikai élet megalapozása és normális vágányba terelése biztosítottnak látszott. Atársadalmi és gazdasági élet elindítása azonban szinte lehetetlennek látszott addig, amíg a fegyverszünet nincsen aláírva és az ország ügyeit a Vörös Hadsereg ellenőrzése mellett kell intézni.

Az első és legfontosabb teendő egy hivatalos közlöny elindítása volt. A Magyar Közlöny első számát 1945. január 4-én Zsedényi adatta ki nemzetgyűlési elnöki hatáskörében. Erre a hivatalos lapra jellemző, hogy az ideiglenes kormány működése idején végig a koronás angyalos magyar címerrel jelent meg, annak ellenére, hogy a kommunisták erősen elleneztek ezt. A közlöny első számai számos rendeletet tartalmaztak. Legfontosabbjaik: a közbiztonság fokozottabb biztosításáról, a közigazgatás ideiglenes rendezéséről, a közalkalmazottak igazolásáról, a közellátásról, az árvédelemről, különféle adatszolgáltatásokról, a népbíráskodásról és a közoktatásügyi igazgatás megszervezéséről szóltak. A rendeletek végrehajtása és annak ellenőrzése azonban eleinte nagy nehézségekbe ütközött az elpusztított országban.

Január első hetében az ország helyzete nem volt rózsásnak mondható. Budapest ostroma még folyt, a fegyverszünet még nem volt aláírva, az ország függetlensége nemzetközileg nem volt elismerve és a kormány Debrecenhez volt kötve. A változás kezdete 1945. január hó 20-ika volt. Ekkor írta alá a magyar fegyverszüneti bizottság Moszkvában a szövetséges hatalmakkal a fegyverszünetet.

A fegyverszünet legfontosabb része Magyarország mint önálló állam elismerése volt. A fegyverszünet egyébként ugyanazokat a feltételeket szabta meg, amelyeket az előzetes fegyverszünet aláírása alkalmából, 1944. október 11-én, Horthy kormányzó elfogadott.

A fegyverszünet aláírása után rövidesen megjelentek Debrecenben a Szövetséges Ellenőrző Bizottság képviselői: oroszok, amerikaiak és angolok. Az Ellenőrző Bizottság megjelenésétől kezdve intenzívebbé vált a politikai élet. Az Ellenőrző Bizottság elnöke Vorosilov marsall lett. Elnöklete alatt az orosz tagozat intézkedéseit sokszor az angol és amerikai tagozat megkerülésével erőszakolta rá a kormányra. Az, hogy az oroszok minden nyomása, s a kommunisták minden mesterkedése ellenére a közigazgatás rendje helyreállott és 1945. november 4-én szabad és alkotmányos választást lehetett lebonyolítani, igazolta a magyar nép politikai érettségét és bátorságát.

Ismertetésemet ezzel befejezem, hisz a célom az volt, hogy azokról az eseményekről tájékoztassam a külföldre kényszerült agyarságot, amelyek 1944. szeptember és 1945. január

között zajlottak le és amely események egyedüli szabad földön élő résztvevője vagyok jelenleg. De céлом volt az is, hogy vázoljam azokat az előzményeket, amelyek tudatában avagy kényszere alatt az Ideiglenes Nemzeti Kormánynak folytatnia kellett működését azért, hogy Magyarország ne kerüljön a balti államok sorába, hogy milliók kipusztítása, kitelepítése és az ország teljes bekebelezése vagy megszüntetése ne következzen be.

Mint fontos kiegészítést, szükségesnek tartom Radnóczy Antal előadásából (összefoglalójából) (jelen kiadvány ... oldalairól) egy pontot ide tenni. Szerk. **

5. 1944. szeptember 1-jén a szeptember 9-én kezdődő Quebec-i konferencia hármas találkozója előtt, Churchill és Rooseveltt egy amerikai hadihajón találkozott, amelyen Churchill közölte, hogy Bulgáriába történt bevonulása után *Sztálin megszegte a szerződést*, mert a közösen elhatározott kormány helyett csak kommunistákat ültetett Szófiában a kormány élére. *Ezért az angolszászok sem kötelesek betartani azt a megegyezésüket, hogy Magyarország csak a Szovjetunióhoz fordulhat fegyverszünetért. Rooseveltt egyetértett és Churchill közölte, a hadihajón levő dr. Otto von Habsburg-gal, hogy sürgősen értesítsék Budapestet, hogy nem kell küldenie fegyverszüneti bizottságot Moszkvába.*

Otto főherceg utasította a New York-ban élő Eckhardt Tibort, hogy Lisszabonon keresztül, amelynek nagykövete, Wodianer Arnold (utóbb) disszidált, hozza Horthy ill. a magyar kormány tudomására az angolszász hatalmak határozatát. *Ez elakadt Wodianernél*, és csak akkor derült ki és került Eckhardt Tibor üzenete a lisszaboni követség kultúrattaséjához, dr. Ferdinandy Mihályhoz, amikor a háború végén a követség iratait rendezték, mielőtt Wodianer magával vitte volna azokat Amerikában. Ferdinandy megdöbbenésére Wodianer azt válaszolta, hogy Lisszabon "hemzsegett a Gestapo-tól" és ezért nem merte továbbítani...

* A választás nem volt se szabad, se alkotmányos. Szerk.

** Eddig tart gróf Teleki Géza szövege, amelyet a Vitézi Rend rendelkezésünkre bocsájtott. Szerk.

